

Kapitola první

V pátek krátce po poledni, když se slunce ladně přehouplo přes zenit a spořádaně se vydalo k západnímu okraji údolí, se Anatolie Sevojancova přichystala na smrt.

Před odchodem na onen svět ještě důkladně zalila zahradu a nasypala slepicím do zásoby krmení. Kdo ví, kdy sousedé objeví její bezvládné tělo, přece do té doby nezůstane drůbež hladý. Potom sundala víka ze sudů na dešťovou vodu, které stály pod okapovou rourou, aby chlístající proudy vody nepodemlely základy domu, kdyby náhle přišla bouřka. Pak prohledala police v kuchyni, posbírala všechny nedojedené zbytky – talířky s máslem, sýrem a medem, krajíc chleba a půlku vařené slepice – a odnesla to do sklepa do chladu. Vytáhla ze skříně věci na poslední cestu: pletené šaty ke krku s bílým krajkovým límečkem, dlouhou zástěru s vyšívanými kapsami, boty s plochou podrážkou, tlusté vlněné *gulpy* (celý život ji zábly nohy), pečlivě vyprané a vyžehlené prádlo a prababiččin růženec se stříbrným křížkem. Jasaman se dovtípí, že jí ho má vložit do rukou.

Oblečení položila na nejviditelnější místo ve světnici – na těžký dubový stůl pokrytý ubrusem z režného plátna (kdyby ho člověk nadzvedl, uviděl by dvě výrazné, hluboké rýhy od sekery). Na kupičku oblečení položila obálku s penězi na pohřeb, vytáhla z prádelníku starý voskovaný ubrus a odešla do ložnice. Tam rozestlala postel, ubrus rozřízla napůl, jednu polovinu rozložila na prostěradlo, lehla si, druhou polovinou se přikryla, přehodila přes sebe peřinu, sepjala ruce na hrudi, hlavou se pohodlně zavrtala do polštáře, zhluboka vydechla a zavřela oči. Vzápětí rychle vstala, otevřela dokořán obě křídla okna, zapřela je květináči s muškáty, aby se nezabouchla, a znovu si lehla. Teď už se nemusí bát, že by duše bezradně bloudila po pokoji, až opustí její smrtelné tělo. Jen co bude volná, vyletí z otevřeného okna rovnou do nebe.

Tyto zevrubné a pečlivé přípravy měly velmi závažný a smutný důvod – Anatolie Sevojancova už druhý den silně krvácela. Když objevila na spodním prádle divné hnědé skvrny, nejprve jí zatrnulo, pak si je ale pozorně prohlédla, ujistila se, že je to opravdu krev, a hořce se rozplakala. Hned se ale za svůj strach zastyděla, sebrala se a rychle si cípem šátku otřela slzy. Pláčem si nepomůže, co je jí souzeno, to ji stejně nemine. Na každého čeká nějaká smrt. Jednomu zastaví srdce, druhému s výsměchem sebere rozum a ona holt vykrvácí.

Anatolie ani na chvíli nezapochybovala, že je to

nevyléčitelná nemoc a že to s ní půjde rychle. Ne-ní přece náhoda, že zasáhla tu nejzbytečnější a nej-nanicovatější část jejího těla – dělohu. Jako by jí tím dávala najevo, že je to trest za to, že nikdy ne-dokázala naplnit své hlavní poslání – porodit děti.

Když si zakázala pláč a nářek, smířila se s osudem a překvapivě rychle se uklidnila. Prohledala truhlu s prádlem, vytáhla z ní staré prostěradlo, rozřezala ho na kusy a vyrobila si něco na způsob vložek. Ale k večeru už krvácela tak silně, že to vypadalo, jako by jí někde uvnitř praskla velká, nikdy nevy-sychající céva. Musela použít tu malou zásobu va-ty, kterou měla doma schovanou. A protože hrozi-lo, že brzy dojde, rozpárala okraj pokrývky, vytáhla z ní několik chomáčů ovčí vlny, důkladně ji propa-rla a pak ji rozložila na parapet, aby uschla. Moh-la si samozřejmě zaskočit k Jasaman Šlapkancové, která žila v sousedství, a půjčit si vaty od ní, ale to Anatolie nechtěla. Co kdyby se neudržela, rozpla-kala se a řekla jí o své smrtelné nemoci. Přítelkyně by se vylekala a okamžitě by vyrazila k Satenik, aby zatelegrafovala do údolí pro sanitku... Jenže Ana-tolie se nechtěla vláčet po doktorech, aby ji trápili bolestivými a zbytečnými procedurami. Rozhodla se umřít důstojně a smířeně, v klidu a pokoji, v do-mě, kde prožila celý svůj těžký a zbytečný život.

Šla si lehnout pozdě, protože si dlouho prohlí-žela rodinné album. Tváře dávno mrtvých příbuz-ných vypadaly ve slabém světle petrolejky obzvlášť

smutně a zádumčivě. Brzy na viděnou, šeptala Anatolie a každý obrázek pohladila prsty zhrubými těžkou venkovskou prací, brzy na viděnou. I když byla hodně zesláblá a rozrušená, usnula rychle a spala až do rána. Vzbudilo ji rozčilené kokrhání kohouta. Slepice se bezcílně štrachaly po kurníku a netrpělivě čekaly, až je někdo vypustí ven, aby se mohly projít po zeleninových záhonech. Anatolie pozorně naslouchala svému tělu. Přišlo jí, že se cítí celkem snesitelně a že ji kromě bolesti v kříži a lehké závratě nic moc netrápí. Opatrně se zvedla, došla si odskočit a s jistým zlomyslným zadostiučiněním se přesvědčila, že krvácí ještě víc než předtím. Vrátila se do domu a udělala si z chomáče vlny a ústřížku látky vložku. Jestli to takhle půjde dál, tak z ní do zítřejšího rána všechna krev vyteče. A dalšího východu slunce už se možná ani nedožije.

Chvilí postála na verandě a každou buňkou těla vstřebávala tápavé ranní světlo. Zašla k sousedce, aby se s ní pozdravila a optala se, jak se daří. Jásaman se pustila do velkého prádla a zrovna stavěla na kamna těžký lavor s vodou. Zatímco se voda ohřívala, poklábosily spolu a probraly všední záležitosti. Brzy dozrají moruše, budou se muset setřást ze stromu, posbírat, z části navařit sirup, část nasušit a zbytek nechat dozrát v dřevěném sudu a pak vypálit morušovici. Taky už je na čase začít sbírat šťovík, za týden, za dva už bude pozdě – na horkém červnovém slunci rostlina rychle hrubne

a už se na jídlo nehodí. Když se voda v lavoru začala vařit, Anatolie od přítelkyně odešla. Teď může být v klidu, Jasaman si na ni do zítřka ani nevzpomene. Než vypere prádlo, naškrobí ho, vybělí, rozvěsí na sluníčko, sesbírá a vyžehlí, má dlouho do večera co dělat. Takže Anatolie bude mít dost času na to, aby v klidu umřela.

To ji uklidnilo, celé dopoledne strávila poklidnou všednodenní prací a teprve odpoledne, když slunce oběhlo nebeskou klenbu a spořádaně se vydalo k západnímu okraji údolí, přichystala se na smrt.

Anatolie byla nejmladší ze tří dcer Kapitona Sevojance a jako jediná z celé jeho rodiny se dožila vyššího věku. V únoru oslavila padesáté osmé narozeniny, kdo by se toho nadál, to byl na její rodinu nebyvalý věk.

Na matku si sotva pamatovala, umřela, když jí bylo sedm let. Měla mandlové oči neobvykle zlatavé barvy a husté medové kadeře. Jmenovala se Voske – Zlatá –, což krásně ladilo s jejím zevnějškem. Nádherné vlasy si zaplétala do pevného copu, na temeni ho upevňovala pomocí dřevěných jehlic do těžkého uzlu a pak chodila s mírně zakloněnou hlavou. Často si masírovala krk a stěžovala si, že jí tuhne šíje. Jednou do roka ji otec posadil k oknu, opatrně jí vlasy rozčesal a pečlivě je přistříhl, aby sahaly po pás, víc mu to matka nedovolila. Svým dcerám vlasy nikdy nestříhala, dlouhé vlasy je měly ochránit před prokletím, které kolem nich kroužilo

už rovných dvanáct let, od toho dne, kdy se provdala za Kapitona Sevojance.

Ve skutečnosti si ho měla vzít její starší sestra Tatevik. Té bylo tehdy šestnáct let a čtrnáctiletá Voske, druhá dívka na vdávání ve velké rodině Garegina Agulisance, se na přípravách slavnostního dne velmi činorodě podílela. Podle prastaré tradice, která se v Maranu ctíla po celou řadu pokolení, se po církevním obřadu odehrávala svatební oslava nejprve v domě nevěsty a potom v domě ženicha. Ale hlavy Tatevičiny a Kapitonovy rodiny, dvou bohatých a vážených maranských rodů, se rozhodly spojit síly a uspořádat jednu velkou svatební oslavu na *majdanu*, rozlehlé návsi uprostřed vesnice. Měla to být slavnost, jakou Maran ještě neviděl. Kapitonův otec hodlal početné hosty ohromit, a tak poslal dva švagry do údolí, aby na svatební oslavu pozvali hudebníky z komorního divadla. Vrátili se unavení, ale spokojení, a hlásili, že odměření hudebníci (kdo to kdy viděl, zvát na vesnici divadelní orchestr!) rychle obrátili, když se dozvěděli o velkorysém honoráři čítajícím dvě zlaté mince pro každého a týdenní zásoby jídla, které jim Kapitonovi švagři slíbili převzt po oslavě povozem do divadla. Tatevičin otec chystal vlastní překvapení: na svatební oslavu pozval nejproslulejšího vykladače snů z celého údolí. Za deset zlatých byl ochoten provozovat své řemeslo po celý den a jedině, co požadoval, byla pomoc s dopravou potřebného vybavení – stanu, křišťálové

koule na masivním bronzovém podstavci, věštec-
kého stolu, širokého divanu, dvou velkých květi-
náčů s nevídanými košatými, omamně vonícími
rostlinami a podivných spirálovitých svící vyrobe-
ných ze zvláštních druhů drcených dřev, které ho-
řely několik měsíců v kuse, aniž by dohořely, a ší-
řily kolem sebe vůni zázvoru a pižma. Na svatební
oslavu bylo kromě Maranských pozváno ještě ně-
kolik desítek hostů z údolí, vesměs vážených a mo-
vitých lidí. Nadcházející slavnost slibovala, že bude
opravdu nezapomenutelná, psalo se o ní dokonce
v novinách, což byla mimořádná pocta, protože do
té doby tisk nikdy neinformoval o slavnostech v ro-
dinách, které neměly šlechtický původ.

Ale stalo se něco, co nikdo nečekal. Čtyři dny
před svatebním obřadem nevěsta ulehla, celý den
a celou noc problouznila v horečkách a zemřela,
aniž by znovu nabyla vědomí.

V den jejího pohřbu se nad Maranem nejspíš ote-
vřela nějaká temná brána, z níž sestoupily síly proti-
chůdné silám nebeským, protože jinak než zatmě-
ním mysli se chování hlav obou rodin vysvětlit nedá.
Oba muži se ihned po zádušní mši krátce poradili
a rozhodli se, že svatbu nezruší.

„Přece ty peníze nepřijdou nazmar,“ pronesl na
smuteční hostině šetrný Garegin Agulisanc. „Kapi-
ton je dobrý mládenec, zdvořilý a pracovitý, takové-
ho zetě aby pohledal. Tatevik si k sobě vzal Bůh, tak
jí bylo souzeno, byl by hřích protivit se Jeho vůli.

Ale máme ještě jednu dceru na vdávání. Takže jsme se s Anesem rozhodli, že si Kapitona vezme Voske.“

Nikdo si netroufl mužům odporovat, a tak Voske, ztrápené ztrátou milované sestry, nezbylo nic jiného než se pokorně vdát za Kapitona. Smutek za Tatevik o týden odložili a oslavili velikou, hlučnou a bohatou svatbu. Víno a morušovice tekly proudem, stoly prostřené pod širým nebem se prohýbaly pod rozmanitými pokrmy, orchestr v tmavých oblecích a vyleštěných botách vyhrával polku a menuety, Maranští chvíli soustředěně naslouchali nezvyklé klasické hudbě, ale když se pořádně připili, hodili způsobné chování za hlavu a pustili se do prostého vesnického tance.

Do stanu vykladače snů nahlédl málokdo. Svatěbčané, rozjaření vydatným jídlem a pitím, měli jiné starosti. Voske k němu dotáhla za ruku vyplašená teta, které dívka ve volné chvílce pár slovy popsal sen, co se jí zdál v předvečer svatby. Vykladač snů byl drobný, vyzáblý a neuvěřitelně, skoro strašidelně ošklivý stařec. Ukázal Voske, kam si má sednout, a dívka strnula, když zahlédla malíček jeho pravé ruky. Dlouhý, zčernalý, řadu let nestříhaný nehet se ohýbal jako skoba, stácel se okolo bříška prstu a táhl se podél celé dlaně až ke křivému zápěstí, takže bránil ruce v pohybu. Tetu stařec bez okolků vyprovodil ze stanu a poručil jí, aby hlídala vchod, sám se usadil se široce rozkročenýma nohama v podivných širokých *šarovarech* naproti Voske,

svěsil tenké dlouhé ruce mezi kolena a mlčky se na ni zahleděl.

„Zdálo se mi o sestře,“ odpověděla dívka na nevyřčenou otázku. „Stála ke mně zády, v nádherných šatech, se šňůrou perel vpletenou do vlasů. Chtěla jsem ji obejmout, ale nedovolila mi to. Otočila se ke mně a tvář měla takovou starou a vrásčitou. A ústa vypadala... jako by se jí jazyk nemohl vejít dovnitř. Rozplakala jsem se a ona poodešla do kouta, vyplivla do dlaně jakousi temnou tekutinu, natáhla ke mně ruku a říká: ‚Nikdy tě nepotká štěstí, Voske.‘ Vylekala jsem se a vzbudila se. Ale to nejhorší přišlo až pak, když jsem otevřela oči a uvědomila si, že sen pokračuje. Bylo pozdě v noci, ještě před *enbašti*, kohouti ještě nekokrhali, šla jsem se napít vody, kdovíproč jsem vzhledla ke stropu a ve střešním okně, v *erdyke*, jsem uviděla Tatevičinu smutnou tvář. Hodila mi pod nohy svou čelenku se závojem a zmizela. A ta čelenka se závojem se rozpadly v prach, jakmile dopadly na podlahu.

Voske se usedavě rozplakala, až se jí po tvářích roztekla černá řasenka – jediná kosmetika, kterou maranské ženy používaly. Z průstřihů hedvábné *mintany* zdobené drahými krajkami a stříbrnými penízky vykukovala křehká dětská zápěstí, na spánku jí nervózně tepala bezmocná modrá žilka.

Vykladač snů hlasitě vydechl a vydal přitom táhlý, dráždivý zvuk. Voske se zarazila a vylekaně na něj upřela oči.

„Dobře mě poslouchej, děvče,“ zaskřehotal stařec. „Sen ti vykládat nebudu, to by nemělo cenu, stejně už se s tím nedá nic dělat. Ale nikdy si nestříhej vlasy. Ať ti vždycky zakrývají záda. To je jediné, co ti můžu poradit. Každý z nás má nějaké místo, kde se ukrývá jeho síla a ochrana. To moje,“ máchl dívce před očima pravou rukou, „je v nehtu na malíčku. A ty ho máš, jak se zdá, ve vlasech.“

„Dobře,“ špitla Voske. Chvilku vyčkala, doufala, že dostane ještě nějakou radu, ale vykladač snů zachmuřeně mlčel. Tak se zvedla k odchodu, pak ale sebrala odvalu a přiměla se zeptat: „A víte, proč zrovna ve vlasech?“

„To netuším. Ale když ti hodila pokrývku hlavy, tak to znamená, že chtěla schovat to, co tě může ochránit před prokletím,“ odpověděl stařec, aniž zvedl oči od doutnající svíce.

Voske vyšla ze stanu se smíšenými pocity. Na jednu stranu se trochu uklidnila, protože část svých obav zanechala u vykladače snů. Zároveň ji však nepouštěla myšlenka, že musela, byť bez zlého úmyslu, udělat ze zesnulé sestry před cizím člověkem skoro nějakou vědmu. Teta, která netrpělivě přeshlapovala vedle stanu, se kdovíproč ohromně zardovala, když jí Voske starcovu věstbu odvyprávěla.

„Hlavně, že už se nemusíme ničeho bát. Udělej, co ti poradil, a všechno bude dobré. A Tatevičina duše čtyřicátý den opustí naši hříšnou zemi a nechá tě na pokoji.“